

ВЛАДИМИР ШЧЕРБАКОВ

ЧЕРВЕНИТЕ КОНЕ

Превод от руски: Елеонора Христова, 1977

chitanka.info

Клюмнали са тревите, смачкани цветята — свободно е полето. Изви се над тях сребърен глас — тръбачът отривисто ковеше среброто на победата. Застина успокоен въздухът. Смълчаха се живите. А устните на мъртвите са прикрити от крило на врана, кръвта изтичаше под камъните. Рипнаха конете — крака като струни. Ушите им като платноходка се изпълниха с диханието на конниците.

Изнемогна всесилното слънце. Заспа утрото. Заспа денят. По чистия път червените коне се понесоха към далечния залез.

Печална бе нощта и тревожна. Със зорки и жълти живи очи блещукаха над нас звездите. Грееше ни пепелта на накладения огън. В топлия въздух над него се разбули лицето на Валцев. Единствен той от ескадрона остана с нас: ръката превърза нашата сестра, с утрото ще поеме по следите на своите. Умният кон му хвърляше кос поглед с кафявото си око, прислушвайки се в човешкия говор: труден път му предстои в ранна доба, но все пак е по-лек незабавният нощен поход — по-стремителен е, по-свободен. Пепелта от кладата се вдигаше като облаче, като черен дъжд изскачаха от нея малките летни картофчета. От тях в дланите ни се събираха толкова, колкото лешници.

— На моя кон — един ден път, накъдето и да тръгна — отговаряше едновременно на всички въпроси Валцев. — А падне ли конят от заблуден куршум — и така ще се добера. От зори до пладне тридесет километра леко ще измина, ще успея до извора. Ще пийна изворна вода, ще отдъхна час и до нощта ще стигна на място. Дълъг е летният ден, кратък — пътят, нали знаете?... А не е време да се мре. Защото животът е един и свършва с един живот, нямам два живота. Жаля, че мъртвите не могат да стрелят, че няма да мога да държа шашката, че сърцето ми ще заспи. Колко, колко много дни бих повоювал!

Валцев сякаш не бе спал. Когато утринната прохлада ме разбуди, той стоеше облегат на бора, замислено преглеждаше клапите на корнета.

— Това е за вас, лейтенанте. Оставям ви кавалерийския корнет. Стане ли горещо — дайте знак, ще дойдем на помощ, ако сме живи.

— Ако бъдете край шосето или брода, няма да дочуете дори топовна стрелба. Тук ще е горещо, но...

— Не, не, лейтенанте, дайте сигнал. Има мелодия, която се чува навсякъде. Изсвирете я, ето я...

Той изсвири сигнала. Мелодията бе сложна и той дълго и търпеливо ми показваше как се работи с клапите, как да се държи инструментът, как постепенно така да се отпуска, че последният звук да полети точно по посока на хоризонта.

— Помнете: тази мелодия ще стигне до нас, няма да сбъркате. Призовавайте ни към зори — и нито един неверен звук! Можете ли да повторите?

Аз кимнах, макар неговите думи да не ми бяха съвсем понятни. Но аз му вярвах, както на самия себе си.

... Изпроводих го с очи и той се обърна. Запомних пухкавите руси мустаци, доброто лице и продълговатите големи очи. Махна с ръка напред и се понесе, а аз гледах след него, докато въздухът на росния изгрев не разтвори движението на червения от развиделяването кон, а сетне зелената мъгла на храстите не скри и ездача. Скоро се вдигна пара от росата. Неподвижна, тиха, дълга бе задоблачната светлина. Привечер тревога се разля наоколо. Овладя полето. Приглуши гласа на тревата. В края на нощта заехтя далечна канонада. По ранния сив облак се пръснаха огнецветни ракетни отблясъци. Но ето че секна провлаченият напев на оръдията. Замлъкна ехото.

И тогава закипя земята пред нас. Тежко удариха минохвъргачките, болезнено изплющя горещ вихър, половин час владеещ окопите. Носещ шрапнели, каращ всички и всичко да говори, молейки за пощада, за тишина. Буци глина летяха и пълзяха, сякаш оси.

... Стихна морето от огън, отмина отдалеч огнедишащата стена, настъпи мълчание. От мълчанието възникна шумолене, трепет премина по стръкчетата. Тороков поемаше на изток, отбягваше неминуемите атаки, куршумите, страха. Аз вдигнах пушката. Но видял ли е той онзи хамбар край Калужкия път? В това се състоеше цялата работа.

„У-ху, у-ху!“ — зловещо извряка разтревожен бухал и прикри очите ми с тъмни криле. Или в главата ми нещо се размъти?... Дойде споменът. Пред мен бе порта, обкована с ръждясало желязо. Девојката още дишаше, когато светлината проникна към главата ѝ, а очите вече гаснеха, умираха. Дълго крачех край нея по глинения под, макар да бяха нужни само седем мъжки крачки. На корема ѝ гореща спица бе вгоряла надпис: „Очарователната партизанка Людмила Хлебникова,

собственост на батальон от СС“. През матовата кожа на гърдите и краката прозираше татуировка — инициали, фамилии... автографи. В ъгъла на хамбара тлееха въглища. Навярно те са я докарали тук. В селото никой не я познаваше. Може би те дълго са я мъкнали със себе си. И неведнаж след това паметта ме води по пътя на нашето първо зимно настъпление към калужкото село.

И така, помнеше ли Тороков това име: Людмила Хлебникова? Няколко мига аз се колебаех. Но бях уверен в друго: той не е могъл да забрави старицата с децата. Те излязоха от гората, посрещайки ни, и по лицата им нямаше нито сълзи, нито усмивки. Да, той видя старицата и видя децата. Аз се прицелих. Изстрелът го спря. Бавно, неохотно падна Тороков в зеленикавия полумрак. Още много пъти ще звъни есенният вятър мелодията на смъртта по костите му, но за него няма да има място в хорските песни.

Полето се съживяваше. Повдигайки снайперистката винтовка, аз наблюдавах: квадрати на стоманени кубове като тежки капки живак изплуваха в мушката ѝ — танкове. Мяркаха се, клатушкайки се в движение, броните им, вдигаха и се спускаха оръдията им — очи на циклопи, гъсениците — крокодилски зъби, газеха земята. След танковете вървяха автоматчици.

Викнах:

— Забело! Погледни, брат, каква сила идва срещу нас!

Мълчание. Още веднъж чух гласа си сякаш отстрани:

— Забело, Забело! Не бе ли тъй приказлива картечницата ти?

Помогни да посрещнем врага, да отсечем пехотата.

Мълчеше окопът. Забело спеше непробуден сън. Не му се присънваше къщурката по високата топола, отлетя от него споменът за отдавна минали дни. Бързата трева порастваше през пръстите му. Вековен бе неговият сън.

Отново викнах аз:

— Малинин! Чуй как предпазливо пълзят танковете. Боят се от нас, макар и да нарасна полкът от паяци кръстоносци... Защо, Валя, не проронваш дума? Или спиш?

Глух бе окопът, осиротял. Падна Малинин и пред смъртта неволно изпусна шашката. Няма да промълвят вече устните му заветното име, написано на приклада.

Надя, Наденка от Беломорск! Няма да зърнеш вече твоя мил. Няма да речеш нявга в есенно утро:

— Ластовицо прелетна, отнеси привет на моя мил! Нека не изстине сърцето му, не се уморят ръцете му в боя.

Ще речеш:

— Лебеди бели! Сложете перце — устните на моя мил да притворите. Пуснете перце на гроба на милия — прикрийте очите му.

Ще кажеш в ранно утро:

— Искам да видя милия ми, само да го успокоя искам. Но няма да го видя и мъртъв. Ветрец-брате, ветрец-северняк! Вземи сълзите, вземи подаръците на пролетните птички, измий лицето му. Затвори очите и устните му, успокой душата му. Отнеси, ветре, прощална дума на моя мил.

Към другата страна на полето се обърнах:

— Бафанов! Жив ли си? Виждаш ли страшната сила? Наистина неравен ще бъде боят. Наистина прекалено много земя отпуснахме на неканените гости. Време е достойно да ги посрещнем.

Откликна Бафанов:

— Минохвъргачките не ми дадоха да догледам съня. Ще отдъхна минутка. Ти се заеми, лейтенанте, с предния танк. А пък останалите остави на мен и на Камалдинов. Имаме и гранати, имаме и скъп дар за стоманените паяци — противотанкова пушка.

Глух бе неговият глас. Досетих се: ранен е Бафанов. И си помислих: „Дръж се, дръж, не давай на пушката да овдолее. Видели сме по-добра участ. Тихите ноци на отдавнашната пролет — всичко си отиде като пяна на домашно пиво, отнесено от военните ветрове на миналата година като листата на убит от куршум елен. Никой не е роден за смърт. Никой не е роден и за неволя.“

Падналите вече зовяха към победа. Никого не мъчеше съмнение, лек бе боят. Задиша неговата тръба. Затряска танковото огниво. Удариха чуковете куршуми по стоманените наковални. Небето се скри зад задимената степ. Угаснаха зелените огньове на дърветата, пламна високо кандилотанков факел. Яви се победата.

Настана час за размисъл. Корнетът, подаръкът от Валцев, какво е той? — си мислих. — Не е ли време да изпитам неговата сила?

„Призовете ни към зори, когато започнат да светят облаците“ — това бяха думите на Валцев и аз се стараех да проникна в техния смисъл. Не е безпределна цената на човешкия живот. Ние наистина не бихме могли да удържим достъпа до люляковото шосе, бяхме останали твърде малко. Жалко, но аз не можех да сторя нищо: Животът на всинца взети заедно струваше по-малко от пробива на противника в тила на частите, прекъснали тясната лента на асфалта. А пътищата — те са гърлото на войната.

Ето защо през нощта не ме оставяше мисълта за корнета; металът му грееше бузата ми. Стрелбата би могла да попречи и аз реших да повтора мелодията няколко пъти, те да чуят. Но не си представях как ще стане това — при разстояние над четиридесет километра. „Призори, когато започнат да светят облаците...“ — си повтарях. И странна мисъл ме овладя.

Поиска ми се да си представя как изглежда шосето отгоре, да видя скъпата за нас люлякова ивица, бягаща през полята, където потръпваше кумунигата, а тревите се стелеха под краката до самите хоризонти, през горите и сините вълни на хълмовете, общити със стрелналите се борове и ели, а по на юг — със светлите огньове на кленовете. Още по на юг и на запад избухнаха, извиваха се и растяха цветовете на огън, бледни цветове на дим. Но може ли наистина да се види самото шосе? Да, лъчите трябва да се обърнат към земята. Нали въздухът е увеличително стъкло, призма, която понякога заставя светлината да се издигне, а след това да се спусне някъде като привидение!? А звукът?...

Светна преждата на облаците. Време е, си помислих, време е! В ръцете ми заговори със сребърния си глас кавалерийската тръба. Далеч зад облаците, в сиянието на синевата се понесе колеблив трепет — с песни, заклинания, неразбрани от мен проклетия. Вдигах и спусках корнета, мелодията свърши — аз замрях. Откликна ехото. Виждаш ли, си помислих, звуците вървят по различни пътища — отразяват се от дърветата, земята и се възнасят към облаците — в горния, нагрят от слънцето слой на въздуха те се обръщат, спускат се, падат далече-далече надолу, като се събират накуп. Така лещата събира топлината — и металът се топи. От камъни, тухли с ръцете на каменарите се издига дом, песъчинките натрупват планина, от отделните звуци възниква огромна вълна. Колкото по-дълга е мелодията, толкова повече са

звучите-песъчинки — по-високо от планината. Самото слънце, като нагрива въздуха, събира късчетата мелодии в отривист сигнал за тревога.

Но за това трябва точно да се пресметне рисунъкът на звуковите вълни, формата им, да се знае движението на ветровете, полетът на зарята и те да се излеят в сплав от съзвучие. Иначе вълните няма да се усилят взаимно, няма да се съберат, а напротив, взаимно ще се угасят. Сега вече аз не само вярвах, но, струва ми се, започнах да разбирам... Да, не е леко да се съединят вълните. Дори в морето не се издигат над деветия вал. Но вълните на въздуха са почти свободни от гравитация — те са леки, дори безтегловни. Но мелодията, ключът към загадката е може би само долавянето на утринната ведрина, звукопис на утринните отблясъци, чувствата, които те откликват.

... Къде са твоите ездачи, земя на полята? Где са конете, чийто полет над твоите зелени краища е по-бърз от птичия глас? Ще ви видим ли ние, Ще ви чуем ли, как ще се разплиска под копитата бистрият ручей? Или той ще изсъхне преди това, а окопите, лъхаци от тревна влага и войнишко тяло, ще станат наш гроб — гроб по желан, отколкото на други места? А войнишкият дух живее под небесния светилник — самата смърт ще стане оръжие, предвестник на нашата победа!

Звънък е тънкият метал, леки са клапите на корнета, сребърен е мундщукът. С ясен глас пя в ръцете ми кавалерийският корнет. „Охей-й-й! — повтаряше ехото. — Охей-й-й!“

Милият Валцев! Не го чаках толкова скоро и въобще чаках ли го? А той разседла коня, тръгна насреща ми и дойде време да каже: „Колко години...“, макар да се бяхме виждали сякаш съвсем наскоро. Мустаците му бяха станали зеленикави от прах, избледнели сините пагони.

— Сам ли си? — запитах, но веднага осъзнах неуместния въпрос.

— Двама сме — отвърна той, — ти забрави за моя кон.

Дълго той черпеше със здравата си ръка вода от смачканото окадено ведро и се плискаше над сив боров корен, отмивайки от лицето си зелената прах. Новостите, които донесе, бяха по-скръбни от

нашите: при бродя, в схватка с планинските стрелци, бил ранен командирът на ескадрона Льон и убити двадесет и седем души.

Но Льон все пак го изпратил при нас и предал, че ще дойде помощ, ако стане по-леко. Ескадронът задържал противника заедно с другите части. Аз бях твърдо убеден: трудно може да се разчита на това, да стане по-леко. Зад гърба ни — Воронеж, на юг и на изток — Сталинград, Волга, Урал...

Валцев разказваше:

— Войната започнах като картечар на тачанка. Конне винаги съм обичал, макар да не съм се родил край Дон, нито в Кубан. Като момче ходих в задочното. След това — рабфак в Калуга, институт в Москва, война...

Постепенно времето се свиваше, настоящето се сливаше с миналото, сякаш никога не съм се разделял с него, а нашето познанство се отдалечаваше все повече в отколешни времена.

— В Калуга остана моята девойка, но не зная къде е сега. — Валцев млъква и отмятайки ръка назад, хваща с длан дънера на бора. Но що е това? В очите му виждам точно отражение на други очи. Не, това е невъзможно, и все пак го питам:

— Как се казва момичето ти, Серьожа?

— Люда, Людмила Хлебникова.

Отвърщам поглед. Колко хубаво, че той не може да чете моите мисли така, както аз неговите. Такова нещо нямаше, твърдя аз, не е имало хамбар край калужкия път, а сам чувствавам как кръвта ми бие в слепоочията и аз искам да се скрия от очите му в тъмнината на вечерта.

... Още една нощ отмина на запад. Бавно, уморено се задаваше зората, но не успя да се разтвори, да се разлее като алена покривка — облачни пера се разлетяха по небосвода, забързаха да покрият пурпура и краищата на златната паница.

„Ще има, ще има празник!“ — каза синият оръдеен залп. „О-о — се пробуди ехото. — О-ох!“

Посрещнахме деня с изстрели, с картечни откоси. Край нас в правилни интервали гърмяха оръдия. Залегна и наново се вдигна пехотата, зароди се движението на боя. Валцев смени Забело, картечницата им живееше, не изстиваше, а Бафанов млъкна. Жив ли е Бафанов? С тревога мислех за него. Скоро се дочу неговият глас:

— Ослепях, лейтенанте. Огънят изгори очите ми. Няма повече да видя неприятеля. Ти вземи три танка, останалите ще посрещна аз. Сестричката ще наведе мушката, имаме ние и гранати, има и скъп подарък за стоманените паяци — противотанкова пушка.

Нечакан куршум намери и мен. Ето, и на моята гръд цъфна кърваво цвете; очевидно износих си рубашката. Поклатих се, размърда се над мен хладната пепел. Притиснах с ръка раната, приседнах. Варя превърза раната, аз не умрях: чувах престрелката, видях следите от куршум в листата, знаех как е бягало по хълмовете, по горите люляковото шосе. Ние бяхме още живи и те отстъпваха...

Валцев, също ранен, се наклони над мен и аз разбрах: той се е досетил. В очите му имаше въпрос: „Ти видя ли я?“ Аз отвърнах: „Да, видях я“. Това е всичко. Той няма да помоли да му разкажа, си помислих, такива като него ги движи чувството за правда — това е повече от мъст. Но какво е чувството за правда, кога то идва? Сигурно, когато в душата се слива в едно цяло всичко човешко. Като звуците на мелодията, която той съумя да подбере.

Поисках да запитам как я е намерил, но премислих. Опитайте се да запитате как идва песента. Отговорът ще бъде усмивка, защото това е тайна. Протегнах към него корнета и казах само:

— Днес сме живи, а утре?... Нека Льон и другите чуят, че ние победихме. Предай привет на храбрия Льон.

За последен път над нас се извиси ясният сребърен глас и ти се струваше: звучащата действителност подсказваше думите.

— Ние не винаги сме били мъртви — ние бяхме живи! — пееше корнетът.

— ... живи — каза ехото.

— Ние паднахме за свободата! — пееше корнетът.

— ... за свободата! — каза ехото.

Мили Валцев! Прекрасна е мъдрата песен, оставена за теб, вечните ѝ думи.

... Лесно ли е да се умре, без да видиш ясният лик на земята? Нали още се виеха облаците дим, светлината се изправяше в алени стълбове, равнината прегоря, чубрицата изсъхна птиците млъкнаха. Заспа червеният кон. Но кръвта бе гореща и изгаряше сърцето. Насмалко да загубя вяра, но скоро всичко се промени. Настъпи прозрачната нощ; израснаха, разкриха се небесносините цветя на

звездите. Настъпи първата чиста зора. Три чисти зори — три алени
птици излитаха над нас. Пред четвъртата ние станахме камъни и трева,
станахме песен.

Публикувано в алманах „Спектър’77“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.